

Zaterdag 23 november 1918 – ochtendeditie

Krijgsgevangenen uit Duitsland.

Te Sittard zijn gisteren 200 à 300 Belgische krijgsgevangenen uit Duitsland aangekomen. Ze werden onder geleide naar Maaseik gebracht.

Duitsland en de opmars in België.

Berlijn, 21 november. In het Berliner Tageblatt verklaart de bekende voormalige Duitse diplomaat graaf Monts over de inval der Duitsers in België: wij menen te weten dat er in het ministerie van buitenlandse zaken ernstige bedenkingen tegen de militaire voornemens bestonden. Het Belgische plan van de generale staf was in en buiten de politieke kringen te Berlijn nauwelijks meer een geheim. Het is daarom te meer onbegrijpelijk dat noch de eerste oorlogskanselier, noch zijn onmiddellijke ambtsvoorgangers zich niet tegen deze plannen van jonge officieren van de generale staf en onrijpe prinselijke persoonlijkheden door het stellen der kabinetskwestie hebben verzet. Von Bülow en von Bethmann hebben door het niet inlichten van de kroon een weergaloze schuld op zich geladen. Het losbreken van de storm kwam toen zo plotseling, dat er verwarring te bevoegder plaatse schijnt te hebben geheerst en niemand er aan dacht zich ernstig tegen het voor geheel andere omstandigheden en tijden vastgestelde opmarsplan van de generale staf te verzetten.

De nieuwe dagen (KVdW).

Intrede van de koning te Brussel

Brussel, 22 november.

De straat en de kamer

De spanning van het Brusselse leven stijgt ten top: na een dag die een carnavaldag leek in drukte en vreugde, hebben wij deze nacht de feestwake gevierd.

Brussel, feeststad, weeldestad, heb ik nooit in praal en pret gezien gelijk de vierentwintig jongste uren. Heel de provincie is naar de hoofdstad gestroomd, zelfs uit Holland is men gekomen, te voet, aangezien geen enkele trein rijdt; met zestig, zeventig kilometer in de benen, schijnt zij alle moeheid vergeten, zodra zij de veerkrachtige Brusselse bodem betreedt. De Brusselaar zelf, hij, heeft nooit minder beheersing gekend. Alle scepticisme is van de lucht: er is alleen blijdschap. Het is geen acht dagen geleden dat wij aan de algemeenheid van die blijdschap twijfelen mochten. Hoe echter nu nog te twijfelen? Er is geen steegje, er is geen slop uit de achterbuurten dat niet vol volk loopt; onder dat volk geen enkele wanklank, niets dat de eensgezindheid stoort. Die eensgezindheid, zij gaat in luide hulding de koning tegen; waar de koning nog afwezig is, bepaalt zij zich tot het leger. Als bij de hier oppermachtig heersende geestdrift van paal of perk mag gesproken! - Gisteren zijn hier de troepen binnengereden, die de koning bij zijn intrede volgen moeten. Op dat binnenrukken waren wij voorbereid: de aandoening en het enthousiasme hebben er niet bij geleden; zij voeden zich gestaag aan zichzelf; zij vinden in de herinnering der hevigste, der nieuwe dagen een steeds rijker voedsel.

En vandaag is het onder de nieuwe dagen, de grote dag. Van vóór zeven uur ben ik op weg; het schemerde nog, en reeds waren de straten vol volk. Het is nog geen dag - het wordt gelukkig een zonnedag! - of reeds vindt al dat volk reden en voorwerp tot toejuiching, daar zijn de gidsen achter trompetgeschetter; daar zijn vliegers, die ronkend de lucht bevolken.

Ik volg de straten, die de koninklijke stoet straks doortrekt. Men strooit er de tekst der Brabançonne uit: voor velen een nuttig geschenk. Ruiters van alle geallieerde nationaliteiten, militaire auto's, stuiven luid toegejuicht voorbij. De kinderen der scholen met wuivende vlaggetjes, stappen zingend in rij en gelid vooruit. De oude vaandels der maatschappijen rukken aan. De straat gonst en galmt.

Weldra krijgt de stromende beweging haar stremming. In volmaakte orde wordt ze, achter goedmoedige soldaten, langs de trottoirs opgesteld. Iedereen is van een te Brussel zeldzame goede wil. Niemand wil gestoord worden en stoort niemand. Weldra heb ik het feestgevoel, journalisten eigen: heel alleen te mogen lopen tussen een dubbele rij volk, in de wijde open ruimte, blootgesteld aan de leuke opmerkingen der menigte. Maar ditmaal valt de stemming te mijnen opzichte bijzonder mee. Het volk denkt niet anders dan aan zingen en aan "Leve" roepen. Het gaat aldoor van "leve de koning" en "leve het leger", "leve de Belgen" en "leve de geallieerden". Terwijl ik met, als verkenningsteken, mijn eigen portret op het hart loop, heb ik zelfs een "leve de Pers" in ontvangst te nemen: het maakt mij, een enkel ogenblik, uitermate verlegen.

Ik nader de volkswijken, waar de orde ook door pleegzusters van het Belgische leger waargenomen wordt, een bewijs, dat men niet vreest, deze orde gestoord te zien. Het volk is hier nochtans bijzonder geestdriftig; geen motocyclette snort voorbij - en of ze talrijk zijn - of ze heeft haar deel in de vaderlandlievende hulde. Die Belgische vaderlandliefde uit zich te dezer plaats vooral in luidkeelse Marseillaises. Maar er zijn nonnetjes, die, met hun school, voor afwisseling zorgen: zij hebben het God save the King geleerd, dat zij met verwingende lippen in de puntjes uitvoeren. De Brabançonne blijft niet achter. Nu en dan klinkt een dreunende Vlaamse Leeuw, en ter verpozing wordt joviaal gehuild:

Gloria! Victoria!
De keizer heeft de cholera!

een herinnering aan de nog zo dichte en reeds zo verre bezetting.

Uit de kroegjes wordt koffie en bier aangedragen voor onze soldaatjes, die dankend slurpen. De algemene toon is in zijn uitbundigheid gemoedelijk. Geen enkel wangeluid: slechts kinderlijke blijdschap.

Ik nader de Vlaamse Poort: hier wordt straks de koning door de burgemeesters verwelkomd; het is ook drukker dan waar ook. Boven op het spoorwegviaduct, het talud langs, staat het vol vlaggenmannetjes, die in trillende beweging komen als een kort klaroengeschal weerklinkt. Het zijn Amerikaanse soldaten, die met muziek aan het hoofd worden opgesteld. Bij deze dapperen verwijl ik even; ik heb gelegenheid hun leuk flegma op te nemen. Een der Tommies maakt van de gelegenheid gebruik om virtuoos op de mondharmonica een Marseillaise uit te voeren, die uitbundige bijval geniet. Nieuwe muziek nadert: lichtblauwe Franse muziek, met nog grotere uitbundigheid toegejuicht. Ik loop langs Franse en Amerikaanse artillerie voorbij. En nu rijden ook Engelse troepen aan: al deze mannen zal de koning straks schouwen.

De koning! Het is bij half elf, en men wacht nog steeds, - heel geduldig trouwens, en in niet te storen orde. Hier meer dan waar klinkt heldhaftig de Vlaamse Leeuw. Neen, ze zullen hem blijkbaar niet temmen!

Altijd vooruit. De menigte wordt schaarser. Ik zal weldra te Berchem zijn. Als ik daar ineens een groep ruiters in de zon zie aankomen. Mijn hart klopt onstuimig. God! Het is de koning, het is mijn koning, onze koning, onze grote volkskoning! En weer ontdek ik nieuwe mijnen

van genegenheid bij mij, nieuwe liefdeschachten. Hoeveel ik in mijn enigste zelf dien Koning heb gedacht, deze vier lange bezettingsjaren. Nu is al de ellende voorbij. Maar de koning blijft, zijn voorbeeld blijft! En hoe gelukkig zijn wij hierom!

Nu gaat mijn tocht naar de kamer der volksvertegenwoordigers toe: over een uur pas zal de koning hier zijn intrede doen, maar het is er reeds druk van volksvertegenwoordigers en senatoren. De nieuwe ministers worden toegejuicht en gefeliciteerd. Een paar ervan komen ons, journalisten, de hand drukken. Het is een bijzonder beleefde kamer vandaag: iedereen is gelukkig vandaag, en zelfs de heer Woeste schijnt welgezind. De zaal is sober versierd, links van het bureel de rode troon voor de koning en dito stoelen voor het koninklijk gevolg. Het beste ornaat is echter een moreel ornaat, het ornaat van de goede wil. En ik ben overtuigd dat het hier bij niemand ontbreekt.

Het bureel wordt samengesteld. De ouderdomsdeken, Visart de Bocarmé, zit voor: hij krijgt als secretarissen twee officieren: Belgische kamerleden, die de oorlog hebben meegemaakt, en luid worden toegejuicht. Terwijl ik dit schrijf wordt de commissie uitgeloot, die straks de koning zal ontvangen.

Nu wacht men op de koning. Onder die tijd ga ik er voor zorgen, dat deze kopij u spoedig bereikt.

De intocht.

22 november.

Dit is een van de grootste dagen uit België's geschiedenis der gehele wereld.

Vandaag doet koning Albert als overwinnaar zijn blijde intocht in zijn hoofdstad. Diezelfde koning, wiens vijanden, als de vroegere gouverneur-generaal von Bissing, hem nog net goed genoeg vonden om als hij lastig werd uit de weg te ruimen. Het is wel om tot nadenken te stemmen.

Het is vandaag een prachtige zon, met licht vriezen in de lucht, en al vroeg is de hele stad en alles wat er omheen ligt naar Brussel getrokken om zich langs de betrekkelijke korte weg, welke de koninklijke familie naar het gebouw van de kamer zal afleggen, op te stellen. De drukte is dan ook onbeschrijflijk, maar er heerst zo'n opgetogen stemming, dat alles zonder moeite glad van stapel loopt. Het is een gevoel van kaki: Belgen, Engelsen, Amerikanen, padvindders, en daartussen de lichtblauwe Fransen.

Terwijl alles geduldig wacht en zich goedig plat laat drukken, verwekken de prachtige vliegers, die de meest buitensporige kunsten, zo laag mogelijk vliegend, uitvoeren, geweldige geestdrift.

Doch ineens, voorafgegaan door een luid toegejuichte burgemeester Max in een auto, verschijnt in de zon het koninklijk gezin te paard. Koning Albert in veldtenu, het gelaat sterk gebruind en mannelijk, op een wit paard; naast hem de koningin in een eenvoudig rijtoilet aan de ene zijde, de kroonprins links; daarachter de prinses en de graaf van Vlaanderen; de jongens in velduniform. Daarachter volgt een schitterende staf van hoofdofficieren der geallieerde legers en dan begint het defilé der troepen. Aan de geallieerden is de eer gelaten. Amerikaanse infanterie en kanonnen; een Frans contingent en dan, voorafgegaan door Schotse Hooglanders met hun muziekkorps, de Engelsen. Alle troepen zien er prachtig martiaal uit en worden toegewuifd en met luide vreugdekreten begroet. Dan volgt het grootste deel van een Belgische divisie, samengesteld uit alle wapens. Op de wapperende vaandels, de historische namen der

overwinningen: IJzer, Passendale, Westrozebeke en zoveel andere. De jongens overgelukkig en schitterend van gezondheid.

Een onvergetelijk schouwspel, meer nog door de innerlijke waarde en de herinneringen, die het opwekt, dan door het nochtans zo schitterend uiterlijke.

Volgens een draadloos Engels bericht is de Belgische regering donderdag van Brugge naar Brussel verhuisd. De openbare diensten zijn er al weer op gang.

Koning Albert zal het parlement heropenen zodra de troepen daardoor zijn gemarcheerd.

Men schrijft ons uit Zürich:

De bondsresident heeft aan de koning van België, naar aanleiding van diens feestelijke intocht in Brussel, het volgende telegram gezonden:

Het Zwitserse volk, vertegenwoordigd door de bondsraad, wenst zijn stem met die van alle volkeren der aarde te verenigen, welke, vervuld van onmetelijke bewondering en vreugde, de terugkeer van de koning der Belgen in zijn hoofdstad begroeten.

In de eerste dagen van juli 1914 genoten het Zwitserse volk en de regering de hoge eer, de koning der Belgen te gast te mogen hebben, wat bij ons steeds als een kostbaar bewijs van vriendschap in herinnering bleef.

Drie weken daarna werd het loyale België overvallen!

Sindsdien heeft België's koning, door alle beproevingen van dit martelaarschap kloek te aanvaarden, het begrip van eer en gerechtigheid in zijn persoon verenigd.

U vertegenwoordigt in de glans van de roem de gewroken rechtvaardigheid. Ons hart klopt met het uwe. De vreugde der Belgen is ook de vreugde van het Zwitserse volk!

Over de intocht van het koninklijk paar te Antwerpen schrijft een ooggetuige ons nog:

Nadat Antwerpen zondag 17 november al in grote spanning was, of die dag de koning in de stad zou komen, meldde maandag het Handelsblad van Antwerpen, dat het koninklijk paar dinsdagochtend om 11 uur daar zou aankomen. Als een lopend vuur ging dit bericht rond.

Dinsdagmorgen reeds vroeg is een grote menigte op de been. Het aanzien der stad is één en al feestelijkheid. Van elk huis wappert de Belgische driekleur, terwijl dwars over de straten enorme vlaggen zijn gespannen, die de nationaliteiten der ententelanden vertegenwoordigen. Langzamerhand groeit op de boulevards en straten, waar de koninklijke stoet langskomt, de menigte tot ontelbare rijen aan. De stemming is prachtig.

Eindelijk hoort men het gejubel uit de verte aanzwellen: de koning komt. Voorafgegaan door Belgische ruiters en de burgemeester van Antwerpen, rijdt hij, gezeten naast de koningin en tegenover hem de kroonprins, in een gesloten auto naar het stadhuis. De muziek speelt de Brabançonne, terwijl de koning het stadhuis binnengaat. Het gevolg bestaat uit Belgische, Franse en Engelse officieren.

Na de ontvangst door de burgemeester gaat de stoet naar de tribune op de Kunstlei om het defilé der troepen van de Amerikaanse bezetting bij te wonen. Eerst komen degenen, die tijdens het bombardement werden verminkt. Zij krijgen een ereplaats naast de koninklijke tribune. Het publiek juicht die slachtoffers warm toe,

even zakt de stemming door de ontroering. Dan volgt de koninklijke familie in een open auto. Politie en militairen kunnen de menigte nauwelijks bedwingen. De koninklijke familie neemt plaats op de tribune en het defilé begint. Generaal Drubbel, commandant van Antwerpen, rijdt voorop. Daarna komen het 6e, 7e, 15e, en 16e regiment infanterie, mitrailleurs, artillerie en cavalerie. Een stoet, die bijna een uur duurt. Het is een gejubel zonder einde. Dan beantwoordt de koning de eerbewijzen met het militaire saluut. Als een vaandel voorbijkomt stijgt het gejuich, ieder ontbloot het hoofd, het zijn de IJzerregimenten.

Na afloop van het defilé is een plechtige dienst in de Onze-Lieve-Vrouwekerk, dan nogmaals rondgang door de stad, en de koning vertrekt weer naar Gent.

's Avonds golft een geweldige massa door de stad, de koffiehuisen zijn propvol, overal wordt gejubeld en gesprongen. De cafés en winkels die met de Duitsers goede zaken hebben gemaakt, worden bestormd en totaal vernield.

Veel mensen dragen een kleine bezem, met de haren in de kleuren van de Belgische driekleur. "Voor de grote schoonmaak". Op een cafédeur zag ik in het Frans: honden toegelaten, Pruisen niet.

Men meldt ons van de grens:

Zowel bij Zandvliet als bij Putte staan thans Belgische schildwachten op post. Volgens berichten zou in Antwerpen de staat van beleg zijn afgekondigd in verband met plunderingen. In Aarschot zouden botsingen hebben plaats gehad tussen Duitsers die niet wilden vertrekken en de Belgen. Ook in de dorpen bij Antwerpen worden plunderingen gemeld.

Te Antwerpen is een bevel uitgevaardigd om alle personen gevangen te nemen, die de Duitsers werkkrachten bezorgd hebben.

Te Asse is een goederentrein in de lucht gevlogen. Er zijn 10 doden. Ook te Denderleeuw zijn bij een ontploffing 20 personen gedood.

Van andere zijde meldt men ons ter aanvulling.

Iemand, die donderdag uit Gent terugkwam, kon ons inderdaad bevestigen, dat daar, zoals trouwens ook te Antwerpen, de staat van beleg is afgekondigd. Doch niet "ten gevolge van opstootjes, veroorzaakt door activistische twisten", maar ten einde het verder plunderen en verbranden van de huizen der activisten van allerlei slag tegen te gaan. De overheid wil in de eerste plaats orde en rust.

Nadat bij het binnentrekken van het Belgische leger de meubelen van de waarnemende rector dr. Speleers, van H. van der Spurt, Jan Wannyn, E. Stocké en E. Fabri op straat waren verbrand, zijn onmiddellijk maatregelen genomen om zulk optreden van soldaten en bevolking onmogelijk te maken.

Men wil bij het gepeupel de lust tot plunderen niet aanwakkeren. Op haar beurt heeft de overheid alle niet gevluchte activisten in hechtenis genomen.

De laatste maand der bezetting (KVdW).

14 oktober.

De lucht van Brussel hangt vol ironie en wantrouwen. Denken de Duitsers dan werkelijk dat zij er zo licht van afkomen? Achten zij het mogelijk, dat ze kalmpjes weggaan zonder dat men hen de verwoesting van dit schone land betaald zet? - Dit is snoeverij noch uitdaging. Tegenover de overweldigder is de Brusselaar nooit mak of

deemoedig geweest; bleef hem niets over dan zijn aangeboren guitigheid, dan was zij hem nog een wapen, dat weliswaar afgleed op de Duitse dikhuidigheid. Tot opstand of verweer kwam het, bij opeising van goed en levensmiddelen, echter nooit: daar zorgde weer die guitigheid voor, een teken van onze onafhankelijkheidszin. Men stelde de Duitse speurzin eenvoudig op de proef. En, hoe brutaal of methodisch ook, die speurzin moest het in de meeste gevallen voor het verstoppenie der Brusselaars afleggen: ik verzeker u dat nog heel wat koper en heel wat wol geborgen zit, dat nimmer de weg naar Duitsland vindt. Aldus bedrogen wij de bezetter: aldus overwonnen wij hem.

Nu echter is een andere, een eerlijke overwinning op til, die de Brusselaar noodzakelijk acht. Hij windt er zich niet om op: zij is immers onontkoombaar. Maar niets of niemand mag ze ook tegengaan, - zelfs Wilson niet. Want is er enige uitdaging in de Brusselse geest, dan gaat ze naar Wilson toe. Niet toegeven! Niet versagen! Te meer dat men nooit weet in hoeverre men de Duitser mag betrouwen. Hij doet toegevingen? Wij laten er ons niet door beetnemen! Dus lachen we er om ...

Aldus de Brusselse, soms wat oppervlakkig aandoende, maar toch wel kranige mentaliteit van de dag: zij laat zich vooral door het Pruisische machtsvertoon niet verschalken.

Want van zulk machtsvertoon hebben de Duitsers niet afgezien: zij doen, alsof de oorlog pas begon. Ik weet niet of de aanwezigheid van de twee kroonprinsen er de reden en de schuld van is, maar Brussel zit vol nieuwe soldaten, jongens meestal van beneden de twintig, met bolle boerengezichten en rode verbijsterde ogen. Ze stappen voorbij in hun te grote uniformen. Weer zingen zij, als in de eerste oorlogsmaanden, van "Gloria victoria!", alsof ze weer maar eens "nach Paris" optrokken. De Brusselaars proesten het uit, roepen hun

gulhartig de smakelijkste opmerkingen tegen. Heel consciëntieus zingen zij hun liedje voort, geritmeerd door hun logge laarzen. Moeten zij dienen om ons eerbied te imponeren, om al te hoge verwachtingen te temperen? Maar voor dit laatste zorgen we zelf wel, en het valt niet ten voordele der Duitsers uit. “De Belgen zijn psychologische raadsels”, meende wijlen von Bissing; de bezettende macht heeft die raadsels niet opgelost ...

Het machtsvertoon vindt in de inkwartiering van officieren, een nieuwe uiting. Voor het eerst sedert 1914 krijgen wij krijgsvolk in huis. Dit ontstemt wel enigszins: men weet hoe de heren zich plegen te gedragen tegenover particuliere huisraad; het zijn verder noch makke, noch zindelijke gasten. Maar er zijn schouwspelen, die voor het ongerief troosten.

Er is bijvoorbeeld de mensenjacht, die ik vanmiddag bijwoonde. Ik zat in een café aan het Noorderstation, als daar plots een gewerschot knalt, en een groep mensen samendwarrelt en als aangezogen wordt door de ruime boulevard. – “Men heeft de honden losgelaten! Men heeft de honden losgelaten!” Het geroep overgalmt het gejoel; gefluit schrikt door de lucht; een storm steekt huilend op als over het gegrom van een woedende zee. Een patrouille Polizei stompt met haar kolven de mensenmassa aan: vergeefs; men wil zien; over de hoofden heen zie ik: een officier die vlucht, door twee honden, zwart als duivels, nagesprongen. – “Een deserteur! Een deserteur!” juicht de menigte. Ik zie hem vatten door aan de andere zijde toegesnelde soldaten. Men bindt hem de handen op de rug. Ruw wordt hij weggebracht, terwijl met alle moeite de wervelende mensendrom uiteengerukt en voortgedreven wordt.

Er is ook het meer pacifieke schouwspel van de lange optochten van boerenwagens, herkomstig uit het Doornikse, die het teken van de Duitse verhuizing zijn. Want daar wordt van nu af aan niet meer

getwijfeld: met of zonder wapenstilstand, gaan de Duitsers er van door, en ... voeren al mee wat ze maar krijgen kunnen. Want, er zijn hele wagens vol kisten, die men niet zonder schroom beziet, want zij zitten, naar men vermoedt, vol munitie; zijn andere beladen met komforen en dozen vol waspitten, die blijkbaar Duits eigendom zijn; sommige voeren hele ladingen herbergtafels aan, of bedsteden, of deftig salonmeubilair. Men heeft er niet alleen de grote, platte boerenkarren en de beste gespannen aan schonkige, echter wel heel wat vermagerde paarden voor opgeëist; ook de voerlui zijn meegenomen, die, de meesten morrend en nijdig, naast hun beesten lopen en hoog hun zwepen doen kletsen. Vermoeid lopen de soldaten ernaast; zij komen van uren ver, aldoor maar lopen, naar een bestemming, die hun niet goed duidelijk is. – “Nach Paris?”, vraagt olijk de straatjeugd. Zij schuddebollen dom van neen. – “Nach Berlin dan?” Zij schokschouderen; zij stappen loom verder; zij gaan huns weegs, de oneindige oorlogswegen langs en waarvan ze zeker niet kunnen geloven dat ze naar huis leiden.

Niet allen zijn even onverschillig tam: de Brusselse jenever weet ze soms wat op te monteren. Te Molenbeek, een volkswijk, zie ik een bende arbeiders één der wagens omringen. Twee soldaten, het aangezicht rood van drank, zijn er bovenop gekropen, staan er te waggelen. Schor roepen zij het volk toe: zij willen hun vracht verkopen. Een man krijgt een komfoor voor twee mark. Een andere koopt een opgerold vloerkleed. Weldra slaat het over in plundering: men verdringt zich om de wagen; elk neemt zijn gerief; zeer eerlijk wordt de Duitsers geld in de hand gestopt, die niet goed meer weten hoe ze 't hebben. Naast zijn gespan staat de woedende Doornikse Waal te sakkeren: ziet het een officier, dan komt alles nog op hem terecht! – “Verkoop uw paarden! Verkoop uw wagen!”, wordt hem toegejuicht. - Terwijl hij, ontredderd, tracht uit het volk los te komen, de soldaten toeroept dat het nu moest uit zijn, lachen dezen hem

dom toe. En aldus geschiedt de Duitse ontruiming. Te Molenbeek althans ...

Onze correspondent schrijft uit Brussel op 18 dezer:

Het Duitse geweten laadt ten opzichte van België een geweldige schuld op zich! En men vraagt zich af of hier geen collectieve waanzin in het spel is, want de veralgemening van de drang tot misdaad bij een volk kan toch bezwaarlijk worden aangenomen.

Ziehier wat gebeurd is; de neutrale lezer kan zelf verder oordelen.

Gisteren, zondag, waren 's ochtends de laatste Duitse troepen vertrokken en 's middags was een vrolijke menigte op straat, die met blij gejuich de eerste teruggekeerde Belgische soldaten binnen Brussel verwelkomde, toen plotseling geweldige ontploffingen de gehele stad deden trillen. Spoedig bleek, dat op het emplacement van het Zuidstation, dus midden in de stad, en aan het station te Schaarbeek, aan de rand der stad gelegen, munitietreinen in de lucht vlogen. Men spreekt van 200 of 300 doden.

Twee lezingen worden over het geval gegeven: onvoorzichtigheid van Belgische burgers of kinderen dan wel roekeloosheid, zelfs kwaadwilligheid van Duitse zijde. Het zal aan de betrokken overheden zijn om uit te vinden, welke dezer twee zienswijzen de waarheid bevat, maar reeds nu, om het even hoe het onderzoek uitvalt, is dit zeker: een ongelooflijk gemis aan verantwoordelijkheidsbesef deed de Duitsers verzuimen bij hun vertrek de Belgische autoriteiten te waarschuwen, welk gevaarlijk materieel zij midden in de hoofdstad van België achterlieten, te meer daar reeds elders, te Asse, Kapelle-op-den-Bos, Denderleeuw, Rijsel, Fleurus, gelijksoortige rampen zich kort na het vertrek der laatste Duitsers voordeden.

De Echo Belge vertelt hoe de heer van Vollenhoven, de Nederlandse minister-resident te Brussel, nog tijdens de late dagen der Duitse bezetting door zijn kloek optreden bloedige ongeregelheden tussen Duitsers en Belgen voorkomen heeft. De 12^e november hadden in de stad, ten gevolge van de revolutionaire beweging onder het Duitse bezettingsleger, ernstige botsingen plaats met de Brusselse bevolking, waarbij een dertigtal doden vielen. De heer van Vollenhoven stelde zich in verbinding met de Duitse autoriteiten en overtuigde dezen ervan dat de enige manier om nieuwe wanordelijkheden te vermijden zou zijn om zo spoedig mogelijk het stedelijk gezag, onder de waarborg van volkomen bewegingsvrijheid, aan de Belgische autoriteiten terug te geven. Toen het Duitse bestuur daartoe geneigd was, riep de heer van Vollenhoven een bijeenkomst samen van de gouverneur van Brabant, de vertegenwoordigers der magistratuur en het parket, alsmede de burgemeester van Brussel. Hij deelde de heren het resultaat van zijn onderhoud met baron von der Lancken mede, waarom de Belgische autoriteiten besloten aanstonds hun werkzaamheden te hervatten en alle maatregelen te treffen om de orde en de rust onder de Belgische bevolking der hoofdstad te verzekeren.

Kardinaal Mercier heeft een herderlijk schrijven rondgezonden, waarin hij onder andere zegt: België heeft zijn onafhankelijkheid heroverd. De gevolmachtigden van Duitsland zijn, door de witte vlag beschermd, de opperbevelhebber van onze legers gaan smeken hen zijn voorwaarden voor de wapenstilstand voor te schrijven. Deze voorwaarden werden door onze vijanden ondertekend.

Hun trots is vernederd. Na vier jaar verwaandheid, onrechtvaardigheid, wreedheid, trouweloosheid, zijn ze te gronde gestort. De droom van pangermanistische overheersing is vervlogen, als een stikgas door de wind verdreven. Het recht alleen staat in ere, het recht, dat het eensgezinde, vrije, onafhankelijke België opbeurt;

dat de bewonderenswaardige Franse natie, welke gedurende het ganse verloop van de oorlog de wereld in bewondering hield om haar onuitroeibare standvastigheid, haar christelijk geloof, haar dapperheid en haar genie in haar geheel herstelt; dat het loon brengt aan de Angelsaksische volken, waaraan de geschiedenis het aureool der zedelijke grootheid en de ridderlijke deugden zal doen toekennen.

Zaterdag 23 november 1918 – avondeditie

Een telegram van de stad Brussel aan koningin Wilhelmina.

Onze correspondent schrijft uit Brussel op 20 dezer:

De waarnemend burgemeester van Brussel, de heer Lemonnier, heeft nog voor de terugkeer van Max het volgende telegram aan onze koningin gezonden:

Op het ogenblik van haar bevrijding zendt de stad Brussel aan hare majesteit de koningin der Nederlanden haar eerbiedige hulde. Zij zal altijd de herinnering bewaren aan de broederlijke hulp, haar door het Nederlandse volk bewezen, alsmede aan de toewijding, welke haar betoond is door de uitstekende gezant der Nederlanden, de heer van Vollenhoven.

Te Dinxperlo zijn gisteren 114 Italiaanse en 36 Belgische krijgsgevangenen aangekomen.

De nieuwe dagen (KVdW).

Intrede van koning Albert te Brussel

In de kamer.

Brussel, 22 november.

Terwijl voor het Paleis der Natie een onoverzienbare menigte de koning afwachtte en de troepen, die hem volgden, hield het aftredende kabinetshoofd, de heer Gérard Cooreman, een rede, die, ik moet het zeggen, zonder grote aandacht werd aanhoord. De heer Cooreman had de kathedraal bekrompen, wat in onze kamer alleen maar in gewichtige ogenblikken gebeurt. Was het, omdat het gewicht van het ogenblik ditmaal buiten het kamergebouw lag, dat de heer Cooreman niet geheel naar verdienste werd beluisterd? Het was een geloof zonder grote beleefdheid onder de leden van eerste en van tweede kamer, blijkbaar is er het parlementaire leven nog niet gans in. En het dient gezegd, wat de heer Cooreman te vertellen had, kon men zich best voorstellen, zonder er zich bovenmatige spanning der hersenen voor te moeten geven.

Zal ik er bij verwijlen? Het was het vereffenen van een rekening, met wat daarbij behoorde aan lof, ook voor diegenen die aan ons oorlogsministerie niet hebben meegewerkt. De heer Cooreman droeg het voor met de waardigheid van de volbrachte plicht, - een houding die, iedereen zal het graag erkennen, volkomen is te wettigen. Hij zegde wat zijn kabinet had verricht; het is verre van gering te schatten en wij weten zeer goed dat het de Belgische naam gediend heeft en hooggehouden, ook buiten de kring der geallieerde naties. De heer Cooreman was trouwens zeer goed ingelicht over de wijze, waarop de actie van zijn ministerie hier in het land doeltreffend werd aangevuld. Hij liet, zoals ik zegde, recht wedervaren aan wie, ook buiten zijn beheer, recht toekwam. Dat is een nobel gedrag, dat ons van hem geenszins verwondert. Op zijn redevoering kom ik ten gepaste tijde terug; er is wel, mede als commentaar op de troonrede, een en ander over te vertellen.

De heer Cooreman had niet half uitgesproken, of de kamer liep zo goed als leeg: de koning was, van af het perron van het Paleis der Natie, onder gejuich dat ons nu en dan tegenwalmde, de troepen aan het schouwen die aan hem en het Brusselse volk, een uur lang, voorbijtrokken. De heer Cooreman schijnt er zelf wel enigszins de moed bij te verliezen, hij wordt slap in zijn voordracht, en de kamer schijnt het hem niet kwalijk te nemen. Ik neem ze op, die kamer, en merk dat zij er democratisch uitziet. Geen enkel minister draagt zijn uniform; gezelschap Vandervelde is zelfs in jaquette verschenen. Slechts twee, drie leden zijn in frac, als oberkelners; zij lijken er dan ook geenszins fier om. En het is slechts als de bloedrode kardinaal Mercier in zijn grote smalle gestalte verschijnt, en plaats neemt naast de staalijzeren rok van Burgemeester Max, dat in de zaal enige kleur komt.

Ook van de koninklijke stoet gaat geen kleur uit. De kamer is weer volgelopen: de revue is ten einde. Een deurwaarder roept: "La Reine". Zeer bescheiden treedt, onder applaus, onze beminnelijke koningin binnen, gaat, met haar twee jongste kinderen, plaats nemen op het podium, waar slechts één enkele hofdame wacht, draagt, over haar verpleegsterkleed, een grote kakimantel met grauwoosumbont. Zij is uiterst ernstig. Speels is, als ook vóór de oorlog, prins Karel in zijn marine-uniform; hij vergist zich van zetel, lijkt nog niet volkomen op de hoogte van het protocol, waar zijn jongere zuster, onze schone, slanke Marie-José, hem les kon in geven. Iedereen zegt: wat is ze groot geworden! En wij denken allen aan de Belgische kinderen, die, na ruim vier jaar afwezig en in den vreemde, ons zullen komen bewijzen dat wij, die bleven, vier jaar ouder zijn geworden, die wel tellen voor tien ...

"Le roi" roept de deurwaarder luid. De Koning bestijgt het kamerbureau; de zeventienjarige kroonprins met zijn vroegrijp gezicht neemt plaats aan zijn linkerzijde. De kamer juicht luid toe. De

koning legt met een kort gebaar stilte op, en zegt: “Je prie les représentants de la nation de s'asseoir.” Terwijl hij het zegt maakt zich een grote verwondering van ons meester: de koning is fysisch weinig veranderd. Zijn stemgeluid zegt het echter duidelijk: daar heeft bij deze man een grote morele wijziging plaats gehad. Vroeger verlegen, komt de koning terug met een zelfbewustheid van waarlijk een man, die voor een grote plicht staat. En dat is vooral in het geluid te horen, het heeft alle haperigheid verloren; het is vol en mannelijk geworden; terwijl hij de troonrede voorleest, onderlijnt de koning ze met korte, maar losse en toch besliste gebaren, hetgeen de beslistheid van zijn optreden verhoogt. Hij zegt:

Mijne Heren,

Ik breng U de groet van het leger!

Wij komen van de IJzer, mijn soldaten en ik, door onze steden en velden, van vijanden vrij.

En thans bevind ik mij hier voor 's lands vertegenwoordigers.

Vóór vier jaar, hebt gij mij het leger der natie toevertrouwd ter verdediging van het bedreigde vaderland; ik kom U rekenschap geven van mijn daden. Ik kom U melden wat de soldaten van België geweest zijn, welk uithoudingsvermogen zij hebben doen blijken, welke moed en welke dapperheid zij ten toon gespreid hebben, welke buitengewone uitslagen zij door hun inspanning verkregen hebben.

Door welke regels heb ik mij laten leiden in de loop van deze langdurige oorlog?

Enerzijds, binnen het gebied van het mogelijke, onze internationale verplichtingen in haar volle omvang te vervullen, en mede de luister van onze natie te vrijwaren, plichten waaraan een volk, dat in de

algemene achting hoog wil staan, getrouw moet blijven; anderzijds, met het bloed van onze soldaten zuinig te zijn, hun stoffelijk en zedelijk welzijn te verzekeren, hun lijden te verzachten.

Tijdens de veldtocht van 1914 waren de krijgsverrichtingen van het Belgische leger van zulke ingrijpende aard, dat zij de grote verbonden legers in staat stelden het machtig Duits offensief te stuiten op de lijn, waar het gedurende vier jaar tot staan werd gedwongen.

Het is in die veldtocht, dat de vrijheid der wereld zich werkelijk afspeelt; de reuzenstrijd, die in België en in Frankrijk wordt gevoerd, moet uitmaken of het inderdaad de Duitse macht is, die over het mensdom de heerschappij zal voeren.

De verbonden natiën waren niet in gelijke mate gereed om, uit al hun krachten, de ontzettende schok te doorstaan, die op handen was.

Slechts twee daarvan, Frankrijk en Rusland, waren in staat zich, zonder groot tijdverlies, te lande te verzetten tegen de onderneming van de centrale rijken, welke door een lange en nauwgezette voorbereiding het toppunt van hun macht hadden bereikt.

Aan het Belgische leger viel de verheven, doch gevaarvolle taak ten deel, post te vatten waar de Duitse staf, zeker van de uitslag, zijn grootste en beste krachten zou doen optreden.

Gedurende twee en halve maand streed het Belgische leger gans alleen op de ganse uitgestrektheid van het grondgebied, van Luik tot Antwerpen, vervolgens van Antwerpen tot de IJzer: het verijdelde vooreerst de eerste en stoutmoedige pogingen van de invallende vijand; daarna vertraagde en beperkte het de bewegingen van de machtige aanvaller; eindelijk, door de lange en heldhaftige slag, welke het leverde op de IJzer, droeg het bij tot het bepaald stuiten van de Duitse troepen.

De veldtocht van 1915 nam aanvang onder betere omstandigheden; Groot-Brittannië bracht machtige legers tot stand en Italië verleende zijn gewichtige medewerking aan de entente. Thans gingen vier grote militaire volkeren de strijd aangaan tegen de centrale staten.

Na weldra heringericht te zijn, dank zij de vaderlandsliefde van die vurige jongelingschap, welke trots alle gevaren de grenzen overstak om zich ten dienste van het vaderland te stellen, nam het leger, in de modderige loopgraven van de IJzer, de laatste vesting waar het onze driekleur had geplant, een aanvang met de trouwe wacht, die het rusteloos, onvermoeibaar, gedurende bijna vier jaar zou moeten houden.

Het weerstond er talrijke en harde gevechten om het bezit daarvan ongeschonden te behouden: met geduld wachtte het de dag af, waarop het eindelijk mogelijk zou zijn uit die stellingen te treden, de vijand te verslaan en hem te verjagen.

Het jaar 1918 bracht die zo vurig verlangde dag mee.

Amerika, nieuwe en machtige bondgenoot had de druk van zijn grootse en geestdriftige poging gevoegd bij die van de overige natiën: dat deed de geduchte vijand wankelen.

Dit ogenblik verkoos het Belgische leger.

De 28^e september, bij het aanbreken van de dag, spant het al zijn kracht in en valt de vijandelijke linies aan: met een enkele, doch onweerstaanbare en grootse ruk overwint het die kam van Vlaanderen's grond, welke tot dan toe aan de aanvallen van de moedigste troepen had weerstaan.

Na die gedenkwaardige dagen viel het de vijand voortdurend aan en vervolgde hem aan de zijde van de verbonden legers tot de dag

waarop de vijand gedwongen werd te verklaren, dat hij overwonnen was.

Ik besluit dit beknopt verhaal van onze krijgsverrichtingen, en zeg tot u allen: met trots kan België terugzien op de taak, door zijn leger vervuld; in de loop van deze strijd zonder weerga heeft het leger ten volle zijn plicht gedaan; het heeft het nationale aanzien en de roem van onze wapenen hoog opgevoerd; het heeft aan de ganse wereld een onschatbare dienst bewezen. (Toejuichingen.)

Ik heb een andere plicht te vervullen, met name getuigenis af te leggen van de prachtige krijgsmansdeugden van de geallieerde legers, die op de vaderlandse bodem hebben gestreden, in broederlijke vereniging met de onze, en allen bezielde met een zelfde ideaal en een zelfde offervaardigheid. Ere de soldaten van Frankrijk, Engeland en Amerika, die ons ter hulp zijn gesnelde! Eerbiedig buig ik neer voor hen, die zijn gesneuveld en die in onze, ten eeuwigden dage heilige bodem rusten: erkentelijk zal België hun roemrijk aandenken bewaren. (Toejuichingen, heel de vergadering staat recht.)

Ere ook voor onze doden, onze roemrijke doden; voor hen die zijn gevallen in het aangezicht van de vijand, op de slagvelden en voor het executiepeloton; voor hen die het leven hebben verloren in de ijzerdraad langs de Hollandse grens; voor hen die lafhartig vermoord zijn geworden; voor hen die in de gevangenissen en in de gruwelijke concentratiekampen martelingen hebben geleden, voor hen die van leed en ellende zijn omgekomen. Allen hebben de dank van het vaderland verdiend. Hun namen wezen toegevoegd aan die van de strijders van 1830, in ons Pantheon, ginder, op het Martelaarsplein! (Toejuichingen.)

Mijne Heren,

Ik hecht er prijs aan, het bezette land geluk te wensen met zijn edele houding onder het Duitse juk.

Eerst denk ik aan de ouders der soldaten, welke gedurende nagenoeg vier en een half jaar van de minste tijding bleven verstoken. Terwijl de strijders der andere legers met hun bloed- en aanverwanten in verbinding bleven, en de enen zowel als de anderen uit deze hartelijke briefwisseling en uit periodieke verloven, de nodige versterking van hun krachten putten, bleven de Belgen van het buitenland en van het binnenland gescheiden door een muur, die met de dag moeilijker te overschrijden bleek. Ten spijt van de vernuftige en bewonderenswaardige pogingen van degenen, die, op gevaar van hun vrijheid af, zich hebben ingespannen om een zo druk mogelijk verkeer in stand te houden, heeft de oorlog onze kinderen aan het front en hun ouders bij de haard, de oneindig gerekte foltering doen ondervinden van te leven en te lijden zonder te weten welke toekomst hun te wachten stond. Met welke manhaftigheid werd door het ganse Belgische volk, die zo langdurige en zo wrede proef doorstaan! Dag aan dag moest zij iets nijpends toevoegen aan de stoffelijke ontberingen, aan de bezorgdheid voor de dag van morgen, aan de stijgende ellende. De veelvuldigheid der werken van onderstand, zo prachtig ontloken naarmate de behoeften zich lieten gevoelen, heeft tempering in de scherpte van zulk regime gebracht. Men heeft alle maatschappelijke standen, met een zelfde geest van eensgezindheid en genegenheid beziel, in innig verband tot elkaar zien treden om smart en onheil te lenigen: eens te meer hebben de vrouwen getoond wat men mag verwachten van hun goedheid, en van dat helder doorzicht, dat hen de te helen wonde en de te troosten smart doet ontdekken. De edele gevoelens van solidariteit hielden in gans het land de meest hechte banden bijeen, en zij zijn het levend bewijs van een in de toekomst onverbreekelijke eendracht. De op edele wijze gedeelde en met een hoog hart

gedragen smart is een gemeenschappelijk erfdeel geworden; zij heeft door de tijd heen, onder gans de bevolking, dat rein vertrouwen gehandhaafd, hetwelk de gebeurtenissen ten volle gerechtvaardigd hebben.

Mijne Heren,

Men zou niet begrijpen dat de vruchtbare eendracht, waar de Belgen tijdens de oorlog zulk een prachtig voorbeeld van hebben gegeven, reeds daags na de bevrijding van het grondgebied, plaats zou maken voor ijdele twisten. Deze eendracht behoort in de huidige omstandigheden te blijven bestaan. (Goedkeuring.)

Dit is de bestaansreden voor de samenstelling van het nieuwe ministerie dat zich bereid heeft verklaard, waar zij was onderbroken, de moeilijke taak over te nemen, welke de twee vorige kabinetten in beangstigende omstandigheden hebben verricht met een vaderlandsliefde die nooit heeft gefaald.

Het land zal er zich in verheugen, dat de volksvertegenwoordiging weer met de regering in verbinding treedt, in afwachting dat spoedig de dag aanbreekt, waarop het door middel van verkiezingen geraadpleegd zal kunnen worden, nadat zij, die door de oorlog uit het land werden verwijderd, teruggekeerd zullen zijn en na de nodige voorbereiding.

Uit het leed, gelijkelijk in geduld gedragen, zijn gelijke rechten geboren ter uitdrukking van de verzuchtingen van het volk. De regering zal bij de kamers een voorstel indienen om, in vaderlandslievende verstandhouding, de oude hindernissen weg te ruimen en de nationale raadpleging plaats te doen hebben op de grondslag van gelijk stemrecht voor al de mannen, die de leeftijd

hebben bereikt, vereist om de burgerlijke rechten te kunnen uitoefenen. (Toejuichingen.)

Tot deze raadpleging plaats zal kunnen hebben, zal het parlement zich uit te spreken hebben omtrent een reeks dringende wetten, waarvan het doel zal zijn, de onmiddellijke gevolgen van de oorlog te keer te gaan, inzonderheid ter bewerking van de spoedige terugkeer van allen die, om verschillende oorzaken, van de vaderlandse grond verwijderd zijn gehouden.

Het landsbestuur, gedurende de lange bezetting onderste boven gekeerd, moet worden hersteld met een zelfde aandrift, als waarvan onze soldaten in kritieke ogenblikken getuigden. Dit grote werk vereist de medewerking - benevens de ministers en hun departementen - van regeringscommissies van vakkundigen of specialisten, met name uit de leiders van onze bedrijven, de financiële wereld en de volksklasse gekozen. Van deze nauwe samenwerking van al de levende krachten der natie kan het land de volle ontwikkeling van zijn vitaliteit en van zijn economische ontplooiing naar buiten verwachten. In samenwerking met deze Raden van State, zullen de bevoegde ministers de zo beproefde arbeidersklasse begiftigen met wat nodig is voor haar lichamelijke, zedelijke en verstandelijke ontwikkeling, ter naleving van de grondbeginselen van een welbegrepen volkshygiëne en ter doelmatige bestrijding van de drankplaag.

De beoefening van de godsdienst, die in de dagen van smartelijke beproeving, voor de gelovigen een zo troostende toevlucht was, is in het leger nooit een belemmering voor het vriendelijk verkeer geweest; hoe zou dan uit een verschil van inzicht op dat gebied een bron van verdeeldheid in het burgerlijk en politiek leven kunnen ontwellen? De wetten en hun uitvoering behoren samen te werken om van deze beginselen een werkelijkheid te maken.

De zo veelomvattende taak van de voeding van het rijk tijdens de oorlog, welke, te midden der bezwaren van het ogenblik, dank zij de steun van de Verenigde Staten, van Spanje en van Nederland, ten uitvoer kon worden gebracht, zal moeten aangehouden worden met de medehulp der inrichtingen, die tot dusver de last op zich genomen hebben, en die niet zullen weigeren aan de regering hun zo toegewijde en zo vernuftige diensten te verlenen met zich aan het ministerie van nijverheid en arbeid te verbinden. Eveneens behoort het aankoopkantoor, hetwelk onder staatstoezicht fungeert, en aan het ministerie van economische zaken is verbonden, zijn bedrijvigheid op peil te houden ter herinrichting der nijverheid en ter nieuwe voorziening van grondstoffen.

De weergaloze schade en verwoestingen door de oorlog aan de particulieren veroorzaakt, zullen, in een gemeenschappelijk belang, volledig en snel herstel vorderen. De uitwerking van die verdelingen heeft uitgewezen hoezeer alles in het economische leven in elkander grijpt: de fabriek staat tot de arbeiders gelijk de arbeiders tot de handelaars, en deze tot de vrije beroepen staan.

Vernieling van een onderdeel volstaat om gans het raderwerk stop te zetten. Deze solidariteit gebiedt het sluiten van een eerlijk verbond tussen kapitaal en arbeid, verbond van onderlinge medehulp en van streven, met billijke en stelselmatige verdeling der vruchten van dat gemeenschappelijk streven, ten einde paal en perk te stellen aan twisten, welke, door hun scherpheid zelve, de belangen van beide partijen benadelen.

Als de wetgever zal worden aanzocht zulke vergemakkelijking der mededinging op de vreemde markten, zal de regering ervoor zorgen, om terzelfder tijd en door dezelfde bekrachtigingen, inzonderheid door de syndicale vrijheid, het evenwicht te verzekeren tussen de

belangen van werkgevers en werknemers, wanneer zulke belangen met elkander in strijd mochten zijn.

De noodzakelijkheid van een vruchtbare eendracht vereist de oprechte samenwerking van al de kinderen van een zelfde vaderland zonder onderscheid van oorsprong of taal; op dit gebied der talen zal de strengste gelijkheid en de volstreekte zin voor gerechtigheid voorzitten bij het uitwerken der ontwerpen, die de regering aan de nationale vertegenwoordiging zal onderwerpen. Op die wijze zal een verstandhouding ontstaan die de eenheid en onverdeelbaarheid van het land bestendigen zal, zoals zij zich gedurende de oorlog geopenbaard hebben door zoveel bloedoffers. Een wederkerige eerbied der belangen van Vlamingen en Walen moet het bestuur doordringen, elkeen de zekerheid geven, in zijn taal verstaan te worden en hem zijn volle verstandelijke ontwikkeling te verzekeren, namelijk in het hoger onderwijs.

Dat de ambtenaar, de magistraat, de officier de taal moeten kennen van hen die zij besturen, is een grondregel der billijkheid. Het belang zelf van het land brengt mee dat elke van onze twee bevolkingen in haar taal ten volle haar persoonlijkheid, haar oorspronkelijkheid, haar verstandelijke gaven en haar aanleg voor kunst kan ontwikkelen. De regering zal het parlement voorstellen van nu af aan de grondvesten te leggen van een Vlaamse Hogeschool te Gent, behoudens het recht van de kamers die uit de verkiezingen zullen ontstaan, de bepaalde vormen en wijze te regelen.

Voor de drijverijen van hen, die op het pijnlijk uur dat de toekomst van het land in gevaar was, tot doel hadden het helemaal ten val te brengen, is geen amnestie denkelijk. De Vlaamse bevolkingen zelf hebben die drijverijen reeds geschandvlekt, maar de schuldigen moeten de strengheid van een rechtvaardige straf ondergaan.

De opschorting van de werking van het gerecht, aan de rechterlijke macht gedurende de harde tijd van de bezetting opgelegd, was stellig oorzaak, dat vele zaken achterstallig zijn en de algehele ontredde van het handelsleven schijnt de toestand nog te zullen verergeren. Deze gebeurtenissen doen het uur slaan van diepgaande hervormingen in de rechterlijke inrichting, hervormingen, die sedert lang gewenst werden door rechtsgeleerden en rechtsbedeelden.

Mijne Heren. Door de volharding, het stoïcisme, de heldenmoed van zijn leger en van zijn volk, heeft België de sympathie en de bewondering van de wereld veroverd. In haar ogen werd het, sedert de eerste dagen van de tragische crisis, waarin het geslingerd werd, de geheiligde uitdrukking van de zaak van het recht.

Steeds getrouw aan zijn plichten en ten onrechte aangevallen, heeft het de wapens opgenomen om zijn eer en zijn onafhankelijkheid te verdedigen. Het treedt uit de strijd, gekneusd, doch trots en met glorie omgeven.

Het zegevierende België, niet meer omkneld door de onzijdigheid opgelegd door de verdragen waarvan de oorlog de grondslagen heeft geschokt, zal volkomen onafhankelijk zijn.

Die verdragen, welke zijn toestand in Europa bepaalden, hebben het niet beschermd tegen de afschuwelijkste aanslag. Zij mogen de crisis, waarvan het land het slachtoffer was, niet overleven. België, hersteld in al zijn rechten, zal zijn zaken volgens zijn behoeften en zijn strevingen oppermachtig regelen. In zijn nieuw statuut zal het de waarborgen moeten vinden, die het moeten bevrijden van het gevaar van volgende aanvallen. Het zal de plaats innemen, die met zijn waardigheid en zijn rang overeenstemt, in de aanstaande internationale regeling, gegrond op de rechtvaardigheid.

De vreemde inval en bezetting hebben aan het land, aan zijn inwoners en aan hun goederen, aan zijn nijverheid, aan zijn handel en aan zijn landbouw ontzaglijke schade toegebracht, welke de vijand volkomen herstellen moet.

Van het begin der vijandelijkheden af trachtte België, om te voldoen aan zijn plicht op internationaal gebied, te vermijden dat de oorlog zich ook tot het conventioneel Kongogebied zou uitstrekken. Vergeefse moeite!

Ook hier verplichtte de aanval van Duitsland ons tot de strijd. Ons koloniaal leger deed zijn plicht ten volle onder soms zeer moeilijke omstandigheden. De gebeurtenissen van de oorlog in Afrika, de gehechtheid van de inlandse bevolkingen aan de regering, de gedane vooruitgang hebben onbreekbare banden tussen België en Kongo gesmeed. België heeft het bij het overnemen van Kongoland plechtig en uit eigen beweging verklaard: de bescherming en het welzijn van de inboorlingen zullen wij in de eerste plaats ter harte nemen; dit is overigens een vereiste in het belang van de ontwikkeling der kolonie; en wij zijn vast besloten ons alle nodige offers op te leggen om onze beschavende zending in Afrika voort te zetten en te voltrekken.

De natie zal er naar streven in de kolonie de vervoerwegen te vermeerderen, een hoofdvoorwaarde om zijn grote natuurlijke rijkdommen te waarde te maken. Zij beschouwt haar koloniaal gebied als een onafscheidbaar deel van het land en als een eerste vereiste van zijn opbeuring en van zijn grootheid in de toekomst.

De openbare mening, vroeger al te onverschillig voor wat daarbuiten leefde, verdiepte zich in besprekingen over binnenlandse vraagstukken. Thans, door de ervaring geleerd en bewust van de plaats, welke België in de wereld heeft verworven, zal zij, met vaderlandslievende zorg, haar aandacht wijden aan de buitenlandse

kwesties en zal zij aldus een krachtige steun zijn voor de arbeid der regering.

De sterke banden van vriendschap, die België om zich heen heeft gevoeld, zullen, ik weet het, in de vrede even hecht blijven als zij onder de beproevingen van de oorlog hecht zijn gebleken. Die vriendschap zal het land helpen bij het vernieuwen van zijn werktuigen en zijn voorraden en bij het herstellen van zijn economisch leven. Langs de weg van handelsovereenkomsten met de grote verbonden rijken, zal België van deze moeten verkrijgen, dat nieuwe afzetgebieden vrij en ruim zullen opengezet worden en dat de toekomst van de Antwerpse haven zal worden verzekerd.

De natie brengt een luide en eensgezinde hulde aan al de geallieerde en geassocieerde rijken, die, met haar, deze heroïsche oorlog voor de verdediging van recht en vrijheid hebben uitgevochten tot de zege: aan Frankrijk en aan het Britse Rijk, aan hun soldaten en hun zeelieden, wiens heldendaden de wereld hebben doen trillen van bewondering; aan het Amerikaanse volk, dat België heeft gered van de hongersnood en wiens zonen over de oceaan zijn getrokken om de kracht ten dienste van het recht te stellen; aan Italië, waar onze zaak zulke vurige sympathie heeft verwekt; aan Japan, aan Servië dat zoveel heeft geleden en gestreden.

De gemeenschappelijkheid van de offers, van het lijden en van de hoop heeft tussen hen en ons een vriendschap en een zedelijke solidariteit gesmeed, die door de tijd niet zullen verzwakt worden.

Mijne Heren,

Onder de grote lessen van deze oorlog is er geen die aangrijpender is dan de politieke en maatschappelijke ontredde van natiën, die voorheen zo voorspoedig waren.

Orde is de grondslag van het maatschappelijk leven; zonder haar kan het zich niet ontwikkelen. Maar de vruchtbare orde bestaat niet in een opgelegde onderworpenheid noch in de uitwerkselen van een uiterlijke dwang; zij moet bestaan in de overeenkomst van de harten en van de wil. Zo blijkt de geest van broederlijkheid en verstandhouding een burgerplicht met hetzelfde recht als de zorg om de orde te handhaven.

Aan het werk dus, Mijne Heren! Dat God u helpe om van België een steeds eensgezind vaderland te maken, meer en meer waardig om door zijn kinderen bemind te worden.

Onder lange toejuichingen loopt deze vormschone rede ten einde. De indruk, die vooral het nieuwe ministerie toekomt, is bijzonder goed. Het is het ogenblik niet om ze uit te pluizen: daar komt, zoals ik u zegde, een nieuwe brief over. Laat het volstaan, met de mening, dat de kamer voldaan schijnt, - hetgeen voor sommigen onder het publiek misschien niet geheel het geval is. De besliste houding echter van de koning imponeert ieder.

Deze trekt zich met zijn gevolg terug. Eindelijk mag hij, tot bij de ontvangst in het stadhuis, enige rust gaan nemen: hij heeft ze zowaar niet gestolen.

Onze correspondent te Brussel meldt ons:

Op het laatste ogenblik heeft nog een wijziging in de samenstelling van het nationaal ministerie plaats gehad: baron Ruzette, oud-gouverneur van West-Vlaanderen, vervangt aan landbouw de heer Van de Vijvere.

Zijn verder, behalve de heren Max en Franqui, tot minister van staat benoemd, de oud-ministers Paul Segers, Aloïs Van de Vijvere, Levie

en Carton de Wiart, oud-senator van Hoegaerde en de bekende filantroop en socioloog Ernest Solvay.

De opmars der geallieerden.

Londen, 22 november. Officieel: gisteravond hebben onze voorhoeden Namen bezet en zijn ze de Maas ten zuiden van de stad overgetrokken. Vandaag is onze opmars op het gehele front voortgezet. Onze troepen hebben de lijn van de Ourthe bereikt en naderende Ardennen en Ambresin.

Bij de opmars van gisteren zijn enige honderden Duitse kanonnen, en een aantal machinegeweren en schansmortieren in ons bezit gekomen.

Brussels allerlei.

Brussel, 21 november.

Ik bemerk dat er nog allerlei te vertellen is, wat door de overweldigende gebeurtenissen van de laatste dagen in de pen bleef en toch wel het vermelden waard is; het ogenblik tussen het binnenrukken der Belgische troepen, vandaag de gehele dag, en de intocht der koninklijke familie, morgen, is daarvoor een geschikt ogenblik.

Ik schreef u reeds, dat de kranten, waarop wij hier vier jaar teerden, op het laatste ogenblik een ander kostuum aantrokken, maar deze maskeradejas hen niet belette door de justitie herkend en onthald te worden, maar vergat te vertellen dat wij nu, sedert het begin van deze week, weer onze oude Belgische kranten zagen verschijnen. Ik zal ze u even opnoemen, omdat er dikwijls over gepraat zal worden in deze kolommen; het zijn: de XXe Siècle, Etoile Belge, Indépendance Belge, National, Derrnère Heure, Petit Bien, Le Soir, Le Peuple en

enkele nieuwe als La Libre Belgique, het verboden blad, dat de Duitsers zoveel zorgen baarde, en Bruxelles-Dépêches, welke laatste vooral wegens zorg aan tekst en uitvoering besteed, een goede toekomst schijnt tegemoet te gaan. De Vlaamse pers schijnt nog niet geheel georganiseerd; alleen Het Laatste Nieuws van de onvermoeibare strijders Julius Hoste, vader en zoon, verschijnt sedert zondag weer geregeld. Alle kranten verschijnen op twee pagina's wegens papiergebrek en zien met smart naar ons land uit om hen daarvan te voorzien; het is te hopen dat wij in dit opzicht de uitvoerverboden niet te streng zullen handhaven, want hier valt onmiddellijk een vriendendienst te bewijzen, die niet alleen voor België van belang zal zijn, temeer waar het hier een belang geldt, waarin alle Brusselse bladen zich solidair hebben verklaard.

Het ontbreekt de nieuw verschenen bladen natuurlijk wel erg aan internationaal nieuws, maar er gebeurt thuis zoveel en er is zoveel te vertellen over de afgelopen vier jaar en zoveel op te beuren en aan te moedigen, dat het toch aan stof niet ontbreekt, als het tenminste niet te lang duurt. En dit laatste is nog onzeker. Post, telegraaf en spoorweg zijn door de ongenode gast in zulk een toestand achtergelaten, dat het nog niet te voorzien is wanneer ze weer normaal kunnen gaan werken. De post werkt alleen voor Brussel en naaste omstreken. Maar alle postzegels, oude Belgische en de Duitse met overdruk zijn ongeldig, zodat men aan het kantoor de port betaalt en de brieven dan een bijzonder stempel krijgen, dat later voor de verzamelaars ongetwijfeld van hoge waarde zal worden. De telegraaf neemt alleen staatstelegrammen in enkele richtingen aan en de treinen lopen nog niet, al kwam er gisteren een goederentrein uit Namen aan. Volgens deskundigen zouden al deze diensten over 2 tot 4 weken hersteld kunnen zijn. Dit neemt niet weg dat er druk gereisd wordt en men weer, als in 1914, met stoomtram en rijtuig naar Gent, Antwerpen en elders trekt om verwanten te bezoeken en

weer enkele handelsrelaties aan te knopen. Dit is ook de manier, waarop men begint de vluchtelingen, die nog niet uit eigen beweging vertrekken, naar het westen en naar Noord-Frankrijk terug te voeren, hetgeen maakt dat de grote wegen een buitengewone drukte vertonen, want ook het Belgische leger is in volle opmars. Vandaag was de weg van Gent tot Brussel een onafgebroken rij van Belgische soldaten en sedert vanochtend kwamen alle wapens in eindeloze stoet België's hoofdstad binnen. Dit gaf natuurlijk een vreugde van weerzien en herkennen van belang, en hoe kranig alles en allen er uitzien en hoe de vergelijking met de Duitse aftocht ten nadele van de weggejaagde bezetter uitviel!

Denk u daarbij de vlaggentooi en feestviering van de overgelukkige stad, in afwachting van de glorieuze koning, die morgen zijn intocht zal houden, en ge begrijpt welke feeststemming er in de straten heerst. Dit plotselinge, vier lange en bange jaren zo vurig verbeid herstel, het is werkelijk iets prachtigs, te mooi om ineens te beseffen.

Niet voor allen echter is het dezer dagen feest. De ongelukkigen, die zich uit baatzucht of eigenbelang te nauw met de overweldiger inlieten, maken bange uren door; de arrestaties gaan onverbiddelijk hun gang; vele vrouwen, handelaars en activisten worden erdoor getroffen en meedogenloos strekt de justitie haar hand uit. De kamerleden uit Antwerpen Augusteyns en Hendriks zitten ook al achter slot en grendel over het vergankelijke van politieke speculaties na te denken. Maar waar de misdaad gestraft wordt, is het dankbare volk ook kwistig in zijn hulde en de bladen vloeien over van sympathiebetuigingen voor allen, die in de moeilijke tijden steun en hulp verlenen, en hun aantal is legio.

Daarom zullen wij aan de toekomst niet wanhopen.

De grote schoonmaak.

Onze correspondent schrijft uit Brussel op 20 dezer:

Het parket is sedert enkele dagen bezig om met de grootste kracht op te treden tegen allen, die tijdens de bezetting op een of andere manier de bezetter van dienst zijn geweest en daardoor hun vaderland geschaad hebben. Zo zijn de lokalen van de verschillende bladen, die gedurende het Duits bewind verschenen, en in de laatste dagen vergeefs een patriottische toon aansloegen, verzegeld en de redacteurs in verzekerde bewaring gesteld. Ook in andere, met name activistische kringen zijn talrijke inhechtenisnemingen gevolgd.

Le Soir heeft te dezer zake de procureur des Konings ondervraagd en van hem deze inlichtingen gekregen: deze kwestie wordt geregeld door artikel 115 van het strafwetboek en door een Belgische besluitwet van 8 november 1917. Artikel 115 straft hen, "die de vooruitgang der vijandelijke troepen gesteund hebben door de trouw van de soldaten of burgers aan koning en vaderland te ondermijnen." De besluitwet treft hen, die gediend hebben "de politiek of de doeleinden van de vijand, deelgenomen hebben aan verandering door de vijand in wettelijke instellingen of inrichtingen, of in oorlogstijd de trouw der burgerij aan koning en vaderland hebben ondermijnd." Artikel 115 bepaalt straffen tot levenslange gevangenis, de besluitwet van 15 tot 20 jaar dwangarbeid.

Aangezien de mening der juristen verdeeld was over de vraag, of artikel 115 toepasselijk was op delicten van politiek verraad, zoals het activisme, heeft de regering de besluitwet uitgevaardigd. Allen dus, die de vijand hebben geholpen hij het nemen van separatistische maatregelen en bij de toepassing daarvan, zoals het inrichten en in stand houden der nieuwe bestuurslichamen te Brussel en Namen, zijn strafbaar.

En hoe staat het met opkopers en hamsteraars? Zij, die met de vijand gewerkt hebben, vallen onder bereik van bovenbedoelde besluitwet, de anderen onder dat van een besluit van augustus 1914, dat opkopen van levensmiddelen strafbaar stelde.

En ten slotte: Zoals men weet, worden de besluiten van de Belgische regering in Havre automatisch toepasselijk in de bevrijde delen van België.

Vlaams verzoekschrift aan de Belgische regering.

De Vlaamse studiekering, die, tegen het verbod der Duitsers in, tijdens de bezetting te Brussel werd gesticht en geregeld bijeen is gekomen om de politiek der activisten te bestrijden en te verijdelen, heeft het volgende verzoekschrift gezonden aan de minister-president van de Belgische regering:

"Op het uur dat voor het verlorene vaderland, een nieuwe tijd wordt ingeluid, geven wij, Vlamingen van Brussel, nog eens uiting aan ons aller wens en wil, om, op de voet van gelijkheid en gelijke vrijheid van ontwikkeling volgens eigen aard en taal, de eendracht onder de Vlamingen en Walen in stand te houden en te versterken, tot grotere macht van het ene en ondeelbare België.

Wij doen aldus niet anders dan toen we, in moeilijke omstandigheden, door de vreemde bezetting geschapen, de kamp aangingen tegen de activistische politiek. We verwijzen onder meer naar de brief aan de gouverneur-generaal von Bissing tegen de oprichting der nieuwe hogeschool te Gent, de brief aan rijkskanselier von Bethmann Hollweg tegen de bestuurscheiding, de brief aan rijkskanselier von Hertling tegen de zogenaamde Raad van Vlaanderen en de politieke scheiding, het hiermee verwante verzoek van de Vlaamse maatschappijen van Brussel aan het

gemeentebestuur, alsmede de zo duidelijke betogingen, waarvan menige Vlaamse stad het toneel was.

Nu de Vlamingen in de heldhaftige strijd voor eer en vrijheid, zulk een roemrijk aandeel hebben gehad, na de rustige wederopbouw van België en onze waardigheid zelf dringend gebieden, het talenvraagstuk op eerlijke en afdoende wijze op te lossen, herinneren wij aan de plechtige verklaring van de regering, in 1916 aan de koning gedaan, dat zij "de volledige gelijkheid van het Vlaamse en het Waalse volk naar recht en in werkelijkheid wil verzekeren."

We verwachten van haar, dat ze haar taak zal aanvangen door de meest spoedeisende vraagstukken in die zin te regelen: en wel door stipte nakoming van alle bestaande taalwetten, door begiftiging van het Vlaamse volk met een volledig onderwijs in eigen taal, in de eerste plaats vervaamsing van de Gentse hogeschool op grond van het wetsvoorstel Franck, van Cauwelaert, Anseele, in 1911 neergelegd, – door uitbreiding van het gebruik der Vlaamse taal tot het ganse bestuur van het Vlaamse land – door volkomen gelijkstelling van Vlaamssprekenden en Franssprekenden in het Belgische leger.

Dit verzoek werd met een 50 handtekeningen bekleed, waarvan die van prof. dr. Vermeylen; F. Toussaint-Van Boelaere; K. van de Woestijne; H. Teirlinck; dr. Fr. van Kalken, professor aan de Vrije Hogeschool; Cuvelier, rijksarchivaris; Alfred Hegescheidt, docent aan de hogeschool te Brussel; Julius Lagae, beeldhouwer; J. Hoste, voorzitter van het Willemsfonds.

Paul Fredericq.

Een der vrienden van Paul Fredericq ontving van deze uit Bürgel in Thüringen, het volgende schrijven van 18 dezer: "De censuur is

opgeheven en ik kan u dit briefje schrijven. Ik had gehoopt naar Holland te gaan, maar men heeft mij hier gelaten. Nu wacht ik maar heel kalm af wanneer men mij naar België laat gaan. Ik had graag eerst naar Holland gekomen om de gelegenheid te hebben u te danken voor al de bewijzen van uw vriendschap gedurende bijna drie jaar. Nu weet ik nog niet wanneer ik van België uit, waarin ik weldra hoop terug te keren, u en al de andere vrienden zal kunnen komen danken. Geloof, dat dat alles niet aan een ondankbare is besteed. Ik hoop, dat uw gezondheid en stemming zo goed zijn als de mijne. En ik hoop ook dat Holland dapper de heersende crisis zal doorstaan. Ge weet hoe dierbaar mij uw land is, dat ook een weinig mijn eigen vaderland is."

De laatste maand der bezetting (KVdW).

Brussel, 16 oktober.

Op een onzeglijk gevoel van geestelijke verruiming ontvangt het Brusselse volk Wilson's antwoord op Duitsland's toegevingen; alle wrok is omgezet in vreugde bij het vernemen van de nieuwe voorwaarden: het is of men geen vrede wil in dit zozeer beproefde land. Wel zijn er, onder de zeepbarons bijvoorbeeld, die menen waarom nu nog aandringen?: ze liggen immers plat! Maar de overgrote meerderheid is fier: zij wil tot het einde gaan, en, is het nodig, dan nog maar wat meer misère, liever dan enig bezwaar gespaard, dat de Duitsers hun nederlaag kan verbloemen. En dit is wreed misschien; misschien ook haalt men de schouders op voor deze te gemakkelijke wraakneming; misschien nog meesmuilt men om het al te menselijk zwakke van zulke houding. Inderdaad, eerst nu sedert de eerste oorlogsmaanden schijnt het haatgevoel bij de zo luchtige Brusselaar weer ontwaakt, en het uit zich, vreemd genoeg, in blijdschap. Er is echter meer: behalve dat men aard en waarde van de Duitse organisatie aan den lijve heeft leren kennen, is daar het

befef, dat de Duitse werking, de Duitse propaganda ten onzent nooit wordt uitgeroeid dan door de verplettering, de door de Duitsers zelf erkende tenietdoening van de Duitse invloed in dit land. Moest ik niet vernemen, dat, op dit zelfde ogenblik, langs neutrale weg, van Duitse zijde werd aangedrongen op het leggen van culturele banden tussen Vlaanderen en de landen van over de Rijn? En dit ging over alle activisme heen! - Zulke ongelooflijke naïefheid, die niet meer berusten kan op een gevoel van sterkte, kan verbluffen: wij hebben ze leren kennen als de Duitsers natuurlijk. Werd niet nog zeer onlangs aan een zeer bekend passivist een paspoort naar een provinciestad in het operatiegebied, waar hij heen moest om dringende familie zaken, aangeboden, onder voorwaarde dat als doel der reis zou opgegeven worden: Flamenpolitiek?

De bewustheid dat zulk boerenbedrog blijft duren, zoolang de Duitser niet om zijn bodemloze vernedering in zak en as zit, is de ondergrond van het Brusselse gevoel, dat liever de wapenstilstand ziet uitgesteld, wat het ook kosten moge, dan welke toegeeflijkheid ook. Wij kunnen nu eenmaal niet betrouwen: dat hebben wij afgeleerd van bij het ultimatum van 3 augustus 1914, en sedertdien kwam feit aan feit onze argwaan vermeerderen. Ik zelf kan dit schrijven zonder wrok of leedvermaak: ik beschuldig mij van al te vergaande menselijkheidgevoelens, al te gedrild, als ik ben, in het lijden, en van karakter niet steeds sterk genoeg. Ik herhaal, dat ik me zelf beschuldig, want zij die konden haten, aldoor en zonder genade haten, - ik schrik er voor te zeggen dat zij gelijk hadden, maar niets dan rechtvaardig: dat waren zij!

Hoe immers wordt nog steeds geleden in dit land! Men vertelt mij hoe vandaag nog honderden en honderden vluchtelingen aankwamen: ter bestemming gekomen, zijn er zeven van uitputting en ontbering gestorven. Men ziet er ronddolen, in wagentjes

gespannen, die hun schamel huisraad meeslepen. Brussel telt duizend bedelaars meer ...

Ik wil hier geen literatuur over uitspinnen: het ware te gemakkelijk, en niet zeer waardig. Gij zelf hebt zulke miserie bijgewoond: België blijft u eeuwig dankbaar voor de liefdezorgen, door u aan onze uitwijkelingen gepleegd. Bedenkt echter dat er hier in Brussel nog maar heel weinig zijn die te veel hebben: onze levensmiddelen zijn voor elk schaars afgemeten; onze onmacht, onze ontreddeering stijgen erdoor, bij 't zicht van die talloze doolaards, verdwaald in de grote, in schijn vijandelijke stad waar zij niets vinden dan nieuwsgierigheid, in afwachting van feitelijke en geregelde steun ...

- Laat ik u, zonder overgang nog een en ander mededelen van meer verkwikkelijke aard: ik heb het van een makker die nog in de censuur verkeert, iets waar ik voorlopig van afgezien heb. Die nu vertelt mij, dat de Zivilverwaltung een wel heel grondige verandering heeft ondergaan: de heren, die ze uitmaken, en die gewoonlijk rondliepen in burger, zijn allen in uniform gestoken; nu de oorlog op zijn einde loopt, heeft men ze gemilitariseerd: laatste triomf van het militarisme. Of het hun goed staat, weet ik niet, indruk, schijnt het, maakt het wel, en in de eerste plaats op het activisme dat zijn smart in hun boezem uitschreien komt.

Want wat men thans het meest in Duitse bureaus ziet, zijn: inpakkisten en activisten. De toestand dezer laatsten, dat begrijpt ge wel, is weinig benijdenswaardig. De meesten hebben alle kranigheid verloren, zien geen ander heil dan in het vluchten, en ... hebben geen geld. Niet allen immers is hun opstandigheid een goede belegging geweest, en nu doet het zich voor dat het juist de minst gecompromitteerden zijn die het eerst weg willen. En dat bewijst hoe dom heel die actie is geweest, die ik psychologisch nog steeds niet anders verklaren kan dan als een ongelukkige zucht naar aldoor maar

voort bewegen. “Tout le malheur des hommes vient de ne pas savoir se tenir tranquille dans une chambre.” Dat nu leren de activisten: de boete om het niet stil zijn tijd te kunnen afwachten. Heel hun moed stuikt in bij het eerste stootje aan het Duitse machtsgebouw: behalve een straf voor hun verraad aan het Vlaamse land dat ze aan Duitsland verpanden, een kwalijk bewijs van de sterkte en het goede recht van hun zaak. Ik heb hier niet dan noodgedwongen over onze droeve binnenlandse politiek onder de oorlog geschreven; ik zal er ook verder het zwijgen over doen, tenzij bij wijze van informatie. De laffe houding der heren machtigt ertoe dat men ze zou negeren. Het zij zo.

17 oktober.

Van wapenstilstand komt dus voorlopig nog altijd niets, - en het zou de Brusselaars spijten, moest daar onverwijd toe besloten worden. Dat het echter tot een wapenstilstand komt, dat weten wij beter dan wie ook, en wie er nog aan twijfelen mocht, zou ogen noch oren hebben.

Want de Duitsers beleven de spannende verhuizingdagen. Uit alle gebouwen waar zij, administratief of anders, hebben gehuisd, worden zware kisten aangedragen en geladen op karren en vrachtauto's. Grote bakken verlaten winkels, die er doodonschuldig uitzagen, en die, naar uit opschriften blijkt, “Eigentum des General Gouvernements” verborgen hielden. Elke soldaat is kruier of sjouwer geworden; de drukke straat ziet er, tot ongemak van het verkeer, als een stapelplaats uit, of een dijk waar grote schepen van overzee liggen gemeerd. Alle ministeries worden geledigd; het Duitse casino verkoopt aan genadige prijzen zijn voorraden wijn.

Het is niet alleen het officiële Duitsland dat Brussel ontruimt: de voormalige Duitse kolonie, een zestienduizend man sterk, heeft de raad gekregen, nu weer maar eens naar de Heimat te reizen.

Gelegenheid wordt daartoe in de kranten geboden “voor enkele dagen slechts”, hetgeen voor ons een teken is van spoedige verlossing. Bij het uitbreken van de oorlog waren al die lui ijlings gaan lopen; na 20 augustus kwamen zij met de Duitsers terug. Enkelen hadden een uniform gekregen en voerden nu het hoogste woord in de burelen en in de Passzentrale. Wij mochten constateren met welk groot getal spionnen wij dagelijks hadden verkeer. Anderen, die het misschien nooit tot spion hadden gebracht maar toch goede Duitsers wilden blijken, gingen op alle straathoeken marketenterijen en voedingswinkels openen ten bate van das Militär. Zij legden zich tevens toe op het uitzuigen van de Brusselaar: zij alleen vermochten het nog een en ander in het land binnen te smokkelen, dat ons in '15 of '16 hoogstnodig voorkwam, en waar wij sedertdien allang de smaak of het uitzicht van vergeten zijn. Aldus slaagden zij erin, de kroon te zetten op het fortuin, dat zij van de Belgen hadden verwacht. Thans kunnen zij met een gerust gemoed en het besef van volbrachte plicht naar huis toe gaan ...

De verlossing is dus wel zeer nabij. Het belet niet dat men voortgaat, wol en koper op te eisen. Dat wint Duitsland dan toch bij de vertraging in de onderhandelingen: de verordening op de rekvisities is niet geschorst, en wordt met harde scherpste uitgevoerd. Plankenvloeren worden nog steeds opgebroken tot eventuele ontdekking van kroonluchters en matrassen. En de oogst is ditmaal veel voordeliger dan hij tot hiertoe was geweest: in deze acht laatste dagen waren de schuilorden geopend geworden, de muurtjes omvergehaald die in de kelders een veiligheid geschapen hadden, ons koperwerk fonkelde te allen kante; wij sliepen niet langer op stro of krantenpapier. Wij wilden niet geloven aan het bestand der wapens; wij geloofden al te licht aan de Duitse haast. En nu mogen wij weer maar eens vaststellen hoe koppig de Duitse methode is, en hoe groot de Duitse vraatzucht ...

Waarom dan lijkt het wel, of wij ditmaal luchthartiger afstand doen van ons goed, dan een paar maanden geleden het geval was? Het ligt hieraan, dat wij aan de andere zijde de Duitsers zien terugkrabbelen. Wij offeren gaarne persoonlijk eigendom, als wij tevens het gemenebest rijker zien worden. Dat rijker worden is voorlopig een verminderen van de tegenstander. Zelfs die weelde waren wij echter al lang ontwend. Dat men in de buitenwijken ziet, hoe het de soldaten en officieren verboden wordt zelf inkwartiering te zoeken en voor hun nooddrift te zorgen; dat de evacuatie van Doornik is stopgezet, dat, eindelijk, onze politieke gevangenen in het land los en uit het vijandig buitenland terugkomen, zoals ons wordt aangekondigd: hoe zouden wij niet juichen? ... Wij zijn nog niet veel gewoon: daarom zijn wij misschien wat al te blij, wanneer ons in de grond niets dan recht geschiedt. Intussen is het misschien voor de bezetter het best, dat wij niet al te gauw aan rechtserkenning wennen ...